

Valtuustoaloite Inarijärven säännöstelyn lopettamisen edistämiseksi

Kunnanhallitus 06.10.2025 § 239
290/11.00.00/2025

Valmistelija

Hallintojohtaja

Valtuutettu Marko Katajamaa jätti valtuustossa 27.5.2025 oheisen aloitteen. Aloitteessa esitetään, että Inarin kunta laatii virallisen kannanoton Inarijärven säännöstelyn lopettamisen puolesta, kunta aloittaa keskustelun valtion viranomaisten, Saamelaiskäräjien ja muiden keskeisten toimijoiden kanssa vaihtoehtoisista vesienhallinnan malleista ja, että kunta toimii aktiivisesti vaikuttaakseen siihen, että Inarijärven käyttöä ohjaavat tulevaisuudessa paikallisyhteisön ja luonnon tarpeet, ei yksinomaan energiantuotannon intressit.

Inarijärven säännöstely perustuu Suomen hallituksen, Norjan hallituksen ja Venäjän (silloin Sosialististen Neuvostotasavaltain Liitto) hallituksen kesken vuonna 1959 tehtyyn sopimukseen Inarijärven säännöstelemisestä Kaitakosken voimalaitoksen ja padon avulla. Sopimuksen mukaan Venäjä maksoi Suomelle kertakaikkisena korvauksena 75 miljoonaa markkaa. Lisäksi valtioiden välillä on tehty useita eri pöytäkirjoja siitä, miten Venäjä on osallistunut Inarijärven kalakantojen säilyttämistä koskeviin toimenpiteisiin toimittamalla Suomeen vastikkeettomasti sähköenergiaa vuosien 1983-2005 aikana. Vuoden 2005 jälkeen Venäjä ei ole suostunut osallistumaan kalakantojen säilyttämistä koskeviin toimenpiteisiin. Asiaa on pyritty edistämään vuosien 2005-2019 aikana mm. Inarin kunnan, eri ministeriöiden, säännöstelyvaltuutetun ja Suomalais-Venäläisen rajavesistokomission toimesta. On selvää, että nykyisessä geopolitisessa tilanteessa edunvalvonta ja muu yhteydenpito Venäjän kanssa ei ole mahdollista.

Inarijärven säännöstelyohjeet on kirjattu vuonna 1959 allekirjoitettuun Suomen, Norjan ja Venäjän hallitusten välisen valtiosopimuksen liitteeseen. Lisäksi säännöstelyssä noudatetaan Inarijärven säännöstelyvaltuutettujen erikseen sopimia valtiosopimusta täydentäviä ohjeita.

Säännöstelyn operatiivisesta toteutuksesta vastaa Lapin ELY-keskus. Inarijärveä säännöstellään monitavoitteisesti eli säännöstelyssä huomioidaan vesivoimatuotannon lisäksi vesiluontoon, vesistön virkistyskäyttöön ja tulvasuojeluun liittyvät tavoitteet. Säännöstelyssä on sovittu noudatettavan ekologista säännöstelykäytäntöä, missä vedenkorkeuden vaihtelulle on asetettu tavoiterajat. Tästä johtuen Inarijärveä säännöstellään lievemmin kuin lupaehtojen mukaan olisi mahdollista.

Vesi.fi -sivuston mukaan säännöstelystä aiheutuvien haittojen vähentämiseksi on säännöstelijälle määrätty erilaisia kunnossapito-, rantavyörymä- ja kalatalousvelvoitteita. Velvoitteista on päätetty Pohjois-Suomen vesioikeuden päätöksessä vuodelta 1974.

Inarijärven kunnossapitovelvoitteeseen sisältyy mm. nuotta-apajapaikkojen ja rantojen raivaus- ja puhdistustöitä, luonnonravintolammikoiden ja rantasuojauksien kunnossapitoa. Lapin ELY-keskus tekee pienimuotoista rantojen puhdistusta ja raivausta lähes vuosittain.

Rantavyörymävelvoitteeseen kuuluu rantavyörymien arviointia ja mittausta sekä rantasuojauksen rakentamista sellaisille vyörymille, jotka sijaitsevat erityiseen käyttöön otetuilla ranta-alueilla. Inarijärven vaikutusalueen 3 347 km pitkistä rantaviivasta vyörymäalttiita rantoja on arvioitu olevan n. 64 km. Rantavyörymiä arvioidaan ja mitataan viiden vuoden välein.

Kalatalousvelvoitteella kompensoidaan säännöstelyn kalakannoille aiheutuvia haittoja. Inarijärven ja sen sivuvesistöjen alueelle on määrätty istutettavaksi kaloja vuodesta 1976 alkaen. Kalatalousvelvoitteeseen sisältyviä lajeja ovat siika, taimen ja nieriä. Istutuksissa käytetään vain paikallisia kalakantoja. Kalatalousvelvoitteen vuotuiset kustannukset ovat noin 0,75 milj. euroa. Velvoitteeseen sisältyy myös istutusten tuloksellisuuden tarkkailu. Istutustoiminnasta ja tarkkailusta vastaa Luonnonvarakeskus, joka julkaisee vuosittain Inarijärven ja sen sivuvesistöjen kalataloudellisen velvoitetarkkailun tulokset.

Säännöstelyvaltuutettujen toiminta perustuu valtiosopimukseen. Sen mukaan jokainen maa on nimennyt omat edustajansa toimimaan valtion nimissä Inarijärven säännöstelyn toteuttamista koskeissa kysymyksissä. Säännöstelyvaltuutettujen kokouksissa käsitellään mm. Inarijärven säännöstelyn toteutusta ja sen ekologisia ja taloudellisia vaikutuksia, tiedonvaihdon kehittämistarpeita, Paatsjoen vesivoimalaitosten korjausten ja huoltojen edellyttämiä juoksutusmuutoksia ja säännöstelyn kehittämistä.

Säännöstelyvaltuutettujen asettama suomalais-venäläis-norjalainen asiantuntijatyöryhmä (Inari–työryhmä) toimii valtuutettujen kulloinkin antamien erillistehtävien hoitamiseksi. Työryhmä koostuu Lapin ELY-keskuksen, Suomen ympäristökeskuksen sekä Norjan ja Venäjän voimalaitosyhtiöiden edustajista. Työryhmän jäsenet käyvät neuvottelut säännöstelyn toteuttamisesta erilaisissa vesitilanteissa ja sopivat säännöstelyn operatiivisesta toteutuksesta sekä valmistelevat ehdotukset säännöstelyn kehittämisestä.

Inarijärven seurantaryhmä perustettiin vuonna 1998 ohjaamaan ja edistämään Inarijärven käyttöä ja hoitoa koskevien suositusten toimeenpanoa. Se toimii myös paikallisten asukkaiden, Inarijärven eri käyttäjäryhmien sekä viranomaisten ja tutkimuslaitosten välisenä yhteistyöelimenä. Seurantaryhmässä ovat edustettuina maa- ja metsätalousministeriö, Luonnonvarakeskus, Suomen ympäristökeskus, Inarin kunta, Metsähallitus, Saamelaiskäräjät, paikalliset kalastuskunnat ja Inarin kalatalousalue, eri kalastajaryhmät ja Inarijärveen liittyvät yhdistykset sekä Lapin ELY-keskus. Seurantaryhmä kokoontuu yleensä kerran vuodessa, tarvittaessa useamminkin. Kokouksissa käydään läpi Inarijärven käytön ja hoidon kehittämiseen sekä järven tilaan liittyvien toimenpidesuosituksien toteutumista. Toimenpidesuosituksia liittyvät Inarijärven säännöstelyyn, kunnossapitovelvoitteisiin, kalakantojen hoioon ja kalastukseen sekä Inarijärven tilan seurantaan ja viestintään. Lapin ELY-keskus vastaa seurantaryhmän toiminnasta ja kokousten koolle kutumisesta. Seurantaryhmän toimikausi on viisi vuotta ja nykyinen ryhmä on nimetty vuosille 2023-2027. Kunnanhallitus on 4.8.2025 nimennyt seurantaryhmään jäseneksi Jari Huhtamellan ja varalle Petri Muotkajärven.

Inarijärven kalastusta, kalastoa sekä määrätyn kalatalousvelvoitteen tuloksellisuutta seuraa Luonnonvarakeskus.

Inarijärven säännöstelyä ja sen vaikutuksia arvioidaan siis säännöllisesti ja monitahoisesti useiden eri viranomaistahojen toimesta. Lapin ELY-keskus on julkaissut raportin (27/2019) Inarijärven tilan kehittyminen vuosina 1960-2017. Inarijärven tilasta ei kuitenkaan ole tuoretta ja kokonaisvaltaista tutkimustietoa, jossa olisi huomiotu sosioekonomista ja sosioekologista näkökulmaa.

Päätösehdotus

Kunnanhallitus päättää

1. jatkaa edunvalvontaa Inarijärven sosioekonomis-ekologisen tutkimuksen toteuttamiseksi
2. että valtuustoaloitteessa esitettyjä toimenpiteitä Inarijärven säännöstelyn purkamiseksi ei edistetä
3. todeta aloitteen loppuun käsitellyksi.

Päätös

Kunnanhallitus hyväksyi yksimielisesti kunnanjohtajan ehdotuksen.

Tiedoksi: aloitteen allekirjoittaja

Lisätietoja: hallintojohtaja Mari Palolahti, puh. 040 522 1214,
mari.palolahti@inari.fi
